

Handläggare: Leif Hejdenberg
Tfn: 08-508 09 326

Till
Norrmalms stadsdelsnämnd

Drogpolitiskt handlingsprogram för Norrmalms stadsdel

Förslag till beslut

Stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens förslag till drogpolitiskt handlingsprogram med delmål enligt bilaga 1.

Yngve Lindström
t.f. stadsdelsdirektör

Lars B Strand
vik. avdelningschef

Sammanfattning

Stadsdelens handlingsprogram innehåller delmål, åtaganden och faktaunderlag för det drogpreventiva arbetet inom Norrmalms stadsdel. Syftet med handlingsprogrammet är att utifrån de nationella och kommunala målen och den lokala situationen i stadsdelen tydliggöra insatser och öka dess effekter.

Ärendets beredning

Förslag till ett drogpolitiskt handlingsprogram för Norrmalm utarbetades 2001 av en referensgrupp bestående av hälsoplanerare från Norra Stockholms sjukvårdsområde, ANT*-ansvarig Adolf Fredriks skola, fritidsenheten och kontaktpersonen för drog-

preventivt arbete. Förslaget har fungerat som underlag. Övriga som deltagit är närpolisen i Vasastan, Preventionscentrum Stockholm och förvaltningens utvecklingssekreterare.

Tjänsteutlåtandet har utarbetats i samråd med Avdelningen för strategi- och stöd och information har lämnats i förvaltningsgruppen.

Med droger avses här tobak, alkohol, narkotika, övriga lättflyktiga lösningar och läkemedel som används för berusning och andra olagliga prestationshöjande preparat.

*ANT = skolornas information om alkohol, narkotika och tobak.

Bakgrund

1995 antog Kommunfullmäktige i Stockholm ”Stadens alkohol- och drogpolitiska strategi” (dnr 702/95 Sthlm stad) som bl.a. lyder:

- *KF uppdrar åt de sociala distriktsnämnderna och stadsdelsnämnderna att utarbeta lokala handlingsprogram i samarbete med berörda parter.*
- *rektor är skyldig att ta fram en lokal arbetsplan för den drogförebyggande informationen i grundskola och gymnasieskola, samt till de sociala distriktsnämnderna och stadsdelsnämnderna redovisa genomförda insatser,*

Under 2002 tillsätter stadsdelarna lokala samordnare för det drogförebyggande arbetet finansierat av medel från Länsstyrelsen och Stockholm stad garanterade t.o.m. juni 2003. Norrmalms stadsdelsnämnd har samordnartjänsten tillsatt sedan april 2002.

Samordnarnas uppdrag innebär bl.a. att de är ansvariga för arbetet med handlingsprogrammet, att beslut verkställs och att insatser utvärderas och dokumenteras. Samordnaren fungerar även som en länk mellan andra primärpreventiva verksamheter som brotts-, sex- och samlevnads-, folkhälso- och skadeprevention. Preventionscentrum Stockholm (Precens) är stadens centrala stödorganisation för samordnarna.

Norrmalms stadsdelsnämnds inriktningsmål

Norrmalms stadsdelsnämnds inriktningsmål 2002 för barn- och ungdom innebär bl.a. följande:

- alla barn och ungdomar ska ges bästa möjliga förutsättningar inför vuxenlivet
- det ideella engagemang som stadsdelsnämnden stöder ska syfta till att hindra barn och ungdomar från utanförskap, missbruk och kriminalitet.

- personer med missbruks-, sociala-, eller psykosociala problem ska erbjudas den hjälp och stöd som behövs för ett normalt liv.
- inget missbruk ska tolereras i stadsdelen.

Människor som bedöms vara i behov av hjälpinsatser skall ges möjlighet att genomgå en vårdbehovsbedömning. Frivillighet och självbestämmande är en utgångspunkt för insatser för missbrukare där frivilligheten inte skall innebära passivitet från socialtjänstens sida.

Om bedömd vård inte kan ges på frivillig grund kan tvångsvård ges med stöd av lagen om vård av unga (LVU) eller lagen om vård av missbrukare (LVM). Det är bl.a. med dessa förutsättningar stadsdelsförvaltningen bygger upp sitt arbete.

Det lokala handlingsprogrammet

Handlingsprogrammets delmål (bilaga 1) är formulerade utifrån nämndens inriktningsmål och de bedömningar som gjorts av den lokala situationen i stadsdelen (Trender och statistik, bilaga 3). En generell målsättning med det primärpreventiva arbetet är att skjuta upp drogdebuten för ungdomar.

Så långt det anses realistiskt har delmålen formulerats specifika och mätbara bl.a. för att underlätta utvärdering. Utvärderingarna ligger sedan till grund för handlingsprogrammets årliga uppdatering. Stadsdelarna får stöd i uppföljning och utvärdering av Preventionscentrum Stockholm (Precens), Evaluering av Stockholms Stads alkoholpreventiva problem (ESAPP) och Landstingets centrum för alkohol och drogpreventiv prevention (CADP).

Bedömningen av den lokala situationen bygger bl.a. på resultat av undersökningar från stadens Forsknings- och utvecklingsenhet (FoU-enheten) och Utrednings- och statistikkontoret (USK) p.g.a. deras tillgång på lokal information och kontinuitet i undersökningarna. Data som berör behandling kommer från CADP. Övriga riksomfattande data är hämtade från Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN.

Förvaltningens förslag

Det lokala handlingsprogrammet enligt bilaga 1 är stadsdelsnämndens prioriteringar i det primärpreventiva arbetet. Delmål 1 och 2 berör *tillgänglighet*. Delmål 3 till 7 innebär andra former av förebyggande insatser än de som berör tillgänglighet.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden godkänner handlingsprogrammet enligt bilaga 1.

Bilagor

Bilaga 1 Handlingsprogrammets delmål

Bilaga 2 De nationella och kommunala målen

Bilaga 3 Trender och statistik

Bilaga 4 Källhänvisningar

Bilaga 1

Handlingsprogrammets delmål

- Delmål 1** Att minska langning och introduktion i hemmen av alkohol som sker av vuxna. Målet är att halvera introduktionen i hemmen till 2004.
- Åtagande** Att ge information och fakta till föräldrar. Syftet är att öka medvetenheten och påverka attityder och beteende.
- Arbetssätt** Informera och upplysa föräldrar i syfte att öka medvetenheten och påverka attityder och beteende på ett sådant sätt att föräldrar ser sambandet med langning (och introduktion i hemmet) och de ökade riskerna för ungdomar att senare utveckla ett missbruk. Detta sker via föräldraföreningar, öppna möten, media, internet och direktinformation.
- Med hjälp av informationskampanjer och föräldragrupper vid systembolagsbutiker under s.k. riskhelger.
- Samarbete med Precens.
- Ansvarig** Förvaltningens barn- och ungdomsenhet.
- Fakta** *81% flickor och 69 % av pojkarna i åk 9 på Norrmalm uppger att de blir bjudna på alkohol i hemmet. Tillsammans med Östermalm är det den högsta siffran i Stockholm. Genomsnittet inom staden är 68 %. (USK 2000).*
- 40% av eleverna i årskurs 5 i Stockholm säger att de kan få tag i alkohol och tobak när de vill. Samma elever säger själva att begränsad tillgång är effektivare än upplysning. (FoU-rapport 2002:1).*
- Delmål 2** Att samtliga försäljningsställen följer alkohollagens bestämmelser vad gäller folkölsförsäljning. Målet är att detta skall leda till en märkbart minskad tillgänglighet av folköl till ungdomar under 18 år inom stadsdelen.
- Åtagande** Att utöva tillsyn av folkölsförsäljning.
- Arbetssätt** Informera och ge råd till försäljningsställen som säljer folköl om alkohollagens bestämmelser och göra tillsynsbesök på samtliga försäljningsställen.

Vidta nödvändiga åtgärder för inköpsstället. Utveckla samarbete med föräldraföreningar.

Samarbeta med Precens som utbildningsresurs inom alkohollagstiftningen, och polisen vad gäller ingripande i samband med lagöverträdelser.

Ansvarig Stadsdelsförvaltningen, Avdelningen för strategi och stöd.

Fakta *Dagligrökarna och de som regelbundet dricker folköl är kraftigt över-representerade bland dem som använder narkotika. (FoU 2001:2)*

Enligt elever i åk 9 inom Norrmalm uppger 30 % att de köper folköl själva i butik och 70 % att de själva köper cigaretter. (USK, 2000)

Sedan 2002-01-01 ansvarar stadsdelsnämnderna för tillsynen av folkölsförsäljningen. Inom stadsdelen Norrmalm ligger ansvaret hos avdelningen för strategi och stöd. (Se tjänsteutlåtande "Folkölstillsyn på Norrmalm" dnr 625-181/02.)

Sedan 2002-07-01 gäller en ny lag som gäller tillsynsansvar för kommunerna vad gäller försäljning av tobaksvaror. Åldersgränsen för inköp av tobaksvaror och folköl i butik är 18 år.

Delmål 3 Att alla föräldrar i stadsdelen vet vart de kan vända sig med sin oro och frågor som berör ungdomars kontakt med droger.

Åtagande Ge föräldrar ökat stöd och upplysning.

Arbetsätt Sprida information och konkreta råd till föräldrar om stadens samlade resurser. Stöd i form av stödsamtal, familjeutbildningar, mm. Ge fakta och information om påverkan, skador, varningstecken, osv.

Samarbete med Precens, skolor och socialförvaltningen.

Ansvarig Förvaltningens barn- och ungdomsenhet.

Fakta *"Det tar i genomsnitt två år innan föräldrar får veta att deras barn använder narkotika. De har då ofta liten eller ingen kunskap om hur påverkade ungdomar visar tecken, hur drogerna fungerar och var man kan vända sig.*

Ju tidigare debut av tobak och alkohol desto större är risken att utveckla ett missbruk av droger. Ökat stöd och trygghet för föräldrar ger ökad trygghet för barnen. Stödet till föräldrar och anhöriga bör därför utvecklas.” (Vägvalet, den narkotikapolitiska utmaningen. Slutbetänkande SOU 2000:126.)

”Ökad samvaro och fler samtal inom familjen om det som upplevs som viktigt i livet är ett av de säkraste sätten att förebygga kriminalitet och drogmissbruk.” (Man vet inte var trappstegen är i livet. Skolverket)

Delmål 4	Inventera skolornas arbete som berör relationsfrämjande aktiviteter (t.ex. etik, samlevnad, livskunskap) och ANT*-undervisning. Inventering skall vara klar med alla skolor fr.o.m. årskurs 1 till och med gymnasium senast 2003-03-01.
Åtagande	Stödja skolornas utveckling i ämnen som berör etik- samlevnad- och livskunskap och ANT-undervisning.
Arbetssätt	Att genom personliga intervjuer och frågeformulär inventera det pågående arbetet. Att uppmuntra utvecklingsarbetet med relationsfrämjande utbildningar, aktiviteter och ANT-undervisning. Att stödja skolorna att prova nya attraktiva sätt att samarbeta med föräldrarna. Arbetet sker i samarbete med rektorerna och i samråd med Precens, Skolverket, Utbildningsförvaltningen, stadsdelens församlingar, Folkhälsoinstitutet, Landstinget och Brottsförebyggande rådet. Att informera om Skolverkets senaste rekommendationer för ANT-undervisningen i skolorna. Att underlätta arbete med finansiering av utbildningar och kompetensutveckling för personal i skolorna genom rådgivning och administrativt stöd.
Ansvarig	Förvaltningens barn- och ungdomsenhet.
Fakta	<i>Självförtroendeträning, olika former av rollspel och verbal konfliktlösning som komplement till skolans ANT-undervisning ger de största preventiva effekterna. (FoU-rapport 2001:2). *ANT = alkohol, narkotika och tobak</i>

Tre citat ur Skolverkets 'Man vet inte var trappstegen är i livet':

"Vi borde inrikta oss mer på hur man mår i puberteten, det här med att hitta sig själv, hitta sin egen person. Att man pratar om det. Någonstans bottnar det säkert i en osäkerhet att man dricker och röker." Pia, 17 år.

"I ett bra samtal börjar man samtala med varandra och ser därmed varandra på ett nytt sätt. Det kan förändra stämningen i en hel klass. Det är viktigt att vi visar intresse och plocka fram något från var och en och som gör att man känner att man duger" skolsköterska/samtalsledare Kalmar

"Ju mindre envägskommunikation desto bättre. Om man 'laddar' ur genom en föreläsning om droger ser man inte ungdomar som individer. Det är just det som många ungdomar är arga på." Philip Lalander, drogforskare.

Delmål 5 Att varje skola har en lokal arbetsplan som beskriver det brotts- och drog-förebyggande arbetet och en tydlig policy. Målet är att skolornas policy är känd för alla elever, hela personalen och alla föräldrar senast under 2003.

Åtagande Att utveckla skolans arbetsplan och policy.

Arbetssätt Se över skolans dokument och policy tillsammans med personal och föräldragrupper. Tillse att alla elever och föräldrar samt hela personalen känner till skolans policy.

Informera all personal om hur man skall agera i samband med tobak, alkohol, narkotika och kriminella handlingar.

Barn- och ungdomsenheten hålls informerad om skolans aktuella policy.

Skolorna begär utbildning som är anpassad efter skolans önskemål.

Samarbete med förvaltningens barn- och ungdomsenhet, samråd med Precens, Utbildningsförvaltningen, Polisen och Enheten för drog- och brottsprevention i Stockholm stad.

Ansvarig Rektor vid respektive skola.

Förvaltningens barn- och ungdomsenhet och polisen är tillsammans ansvariga för att personal i skolorna får den utbildning de anser sig behöva inom detta område.

Fakta *I stadens alkohol och drogpolitiska strategi framgår att "rektor är skyldig att ta fram en lokal arbetsplan för den drogförebyggande informationen i*

grundskola och gymnasieskola, samt till de sociala distriktsnämnderna och stadsdelsnämnderna redovisa genomförda insatser.”

Delmål 6	Stadsdelsförvaltningen skall organisera och vidareutveckla attraktiva drogfria fritidsaktiviteter för ungdomar.
Åtagande	Organisera och vidareutveckla drogfria fritidsaktiviteter
Arbetssätt	Att utifrån givna ekonomiska förutsättningar genomföra och organisera aktiviteter i samverkan med föreningar, befintliga ungdomsverksamheter, grannstadsdelar och andra aktörer. Genom kontinuerligt uppsökande arbete bland ungdomar planera, organisera och genomföra alternativa drogfria verksamheter. Att vara ungdomarnas språkrör. Att vara tillgänglig som informatör till föräldrar, skolor, ungdomar, verksamheter m.fl. om hur ungdoms-/fritidssituationen ser ut i stadsdelen vad gäller t.ex. droger.
Ansvarig	Förvaltningens fritidsenhet.
Fakta	<i>”Unga människor som deltar i organiserade aktiviteter har det bättre socialt vilket fungerar drogpreventivt.” (FoU-rapport 2002:1)</i> <i>”Kommuner som har ett väl förankrat och genomtänkt ungdomsarbete påverkar ungdomars hälsa, hälsovanor och riskbeteenden i positiv riktning.” (Vägvalet, den narkotikapolitiska utmaningen).</i>
Delmål 7	Ta vara på ungdomars goda idéer i det förebyggande arbetet och använda detta i arbetet med handlingsprogrammet.
Åtagande	Att samarbeta med stadsdelens ungdomar i det drogpreventiva arbetet.
Arbetssätt	Bilda ett ungdomsforum för elever boende inom Norrmalms stadsdel i åk 7 – 9 och gymnasieungdomar. Ungdomsforumet kommer att vara arrangerade träffar där alla frågor tas upp som kan tillföra något till det preventiva arbetet.

I samråd med rektor och ANT-ansvariga på skolorna.

Ansvarig Förvaltningens fritidsenhet och barn- och ungdomsenheten.

Fakta Samarbete och delaktighet ökar motivation och därmed förutsättningarna för ett bättre resultat. (Vägvalet, den narkotikapolitiska utmaningen)

För att nå resultat i det förebyggande arbetet krävs att flera olika insatser kombineras, t.ex. ökat ungdoms- och föräldrainflytande. (Barnrapporten, Landstinget.)

Ju mer ungdomar själva bestämmer dialogen utifrån sina frågor och sina vardagserfarenheter, desto mer närmar vi oss ett tänkande som bygger på att ge ökad handlingskompetens, 'empowerment'. (Man vet inte var trappstegen är i livet. Skolverket.)

Bilaga 2

De nationella och kommunala målen

I den nationella handlingsplanen för att förebygga alkoholskador slås det fast:

”Målet för samhällets alkoholpolitik skall även i fortsättningen vara att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar. Huvudinriktningen för alkoholpolitiken skall vara att stimulera utvecklingen av målinriktade och samordnade förebyggande insatser på kommunal nivå.

Förstärkta åtgärder behövs när det gäller särskilda stödinsatser för riskgrupper och individer med riskbeteende, vård- och behandlingsinsatser; opinionsbildning och information, begränsning av tillgängligheten och marknadsföringen av alkoholdrycker; kompetensutveckling, uppföljning av konsumtions- och skadeutveckling samt forskning.” (Prop. 2000/01:20, Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador)

I den nationella handlingsplanen mot narkotika fastslås det att:

”Ett effektivt narkotikapolitiskt arbete måste utgå från både ett individ- och samhällsperspektiv och inrymma insatser inom barnomsorg, skola, fritidsverksamhet och arbetsmarknad såväl som inom socialtjänst, hälso- och sjukvård och rättsväsende. Narkotikafrågor behöver ges politisk prioritet och lokalsamhällets resurser mobiliseras, eftersom huvuddelen av dessa insatser sker på det lokala planet.

Sett ur ett lokalt perspektiv markerar en fastställd handlingsplan att frågan prioriteras politiskt och för den centrala nivån ger de kommunala planerna möjlighet att följa arbetet på lokal nivå och skapa nationell överblick.” (Proposition 2001/02:91, Nationell narkotikahandlingsplan.)

Stockholm stads övergripande mål

- verka för att stadens invånare har återhållsamma alkoholvanor
- kraftfullt verka för en alkoholfri uppväxt och hindra att alkoholkonsumtion och särskilt berusningsdrickande får spridning bland ungdomar
- verka för ett narkotikafritt samhälle
- erbjuda kvalificerad vård

Beskrivning av stadens strategi

Kommunfullmäktige i Stockholm stad antog 1995 en alkohol- och drogpolitisk strategi (dnr 702/95). Beslutet innebär bland annat

- att de sociala distriktnämnderna och dåvarande stadsdelsnämnderna skall utarbeta lokala handlingsprogram avseende drogförebyggande verksamhet främst riktad till barn och ungdomar
- att rektorerna skall ta fram en lokal arbetsplan för den drogförebyggande informationen i grundskolan och gymnasieskolan samt att till nämnd redovisa skolans insatser.

Arbetet är uppbyggt i tre olika men sammanhängande delar: Befolkning-, riskbeteende-, och behandlingsstrategi. Detta sätt att dela upp insatserna sammanfaller delvis med begreppen primär-, sekundär- och tertiärprevention. Primärprevention syftar till att förstärka argumenten för ett drogfritt liv och att skjuta upp debuten. Det sker med t.ex. information, relationsfrämjande undervisning, drogfria fritidsaktiviteter.

Sekundär drogprevention innebär att upptäcka användning av droger och att agera tidigt. För det krävs bl.a. utbildning av föräldragrupper. Upptäckaren behöver även ha information om vad som krävs för att avbryta ett riskbeteende.

Tertiär prevention är främst vård- och behandling och räknas traditionellt inte som direkt förebyggande insatser. Behandling har indirekt ändå förebyggande effekter förutsatt att dagligmissbrukarna nås av dessa insatser eftersom det i sin tur t.ex. minskar spridning av droger och bryter beteendemönster i en grupp.

Strategins olika skeden

Beskriva nuläge och skapa mål

Initialt tas alla tillgängliga fakta fram för att beskriva nuläget som ligger till grund för delmålen. Det lokala handlingsprogrammet består av ett antal delmål som har en ambition att vara konkreta och realistiska.

Information och upplysning

I nästa skede kommer information och upplysning att genomföras så att handlingsprogrammet blir känt för professionella och medborgare i stadsdelen. Detta moment ligger till grund för mobilisering.

Mobilisering

Mobilisering av så många aktörer som möjligt. Arbetet med det lokala handlingsprogrammet skall generera handling. Ju fler som deltar desto större effekt.

Agera

För aktörerna i stadsdelen som föräldragrupper, socialtjänst, skola, fritidsverksamhet, landsting, närpolis, församlingar, näringsliv, m.fl. är det lokala handlingsprogrammet en grund för de initiativ som tas i linje med delmålen.

Utvärdering

Utvärdering är ett arbete som behöver pågå kontinuerligt. Syftet är att varje grupp, organisation och verksamhet utvecklas genom att tydligare se vad det är vad det är som fungerar och vad det är som inte fungerar i det drogförebyggande arbetet.

Bilaga 3

Trender och statistik

Historik

Användningen av alkohol och narkotika bland ungdomar i Sverige var enligt tillgänglig statistik hög under 70-talet och droganvändningen avtog under början av 80-talet. Sedan början av 90-talet visar dock trenden åter en ökad användning av alkohol och narkotika bland ungdomar. 2001 års sammanfattning om skolelevers drogvanor från Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN lyder:

"Undersökningen visar att det skett en viss ökning av alkoholkonsumtionen bland eleverna i årskurs 9 fram till år 2000." och "andelen elever som använt narkotika i årskurs 9 har ökat gradvis sedan början av 90-talet. I drogvaneundersökningen 2000 hade 10% av pojkarna och 9% av flickorna provat narkotika."

Vad gäller utvecklingen på kort sikt är det svårt att dra några slutsatser. Några uppgifter från FoU:s mätningar 1993 – 2000 och USK:s drogvaneundersökningar från 2000 och 2002 kan ändå vara värdefulla att känna till:

Beteendemönster, elever årskurs 9, Stockholm stad

- Elever som debuterar tidigt med tobak och alkohol är kraftigt överrepresenterade i andra former av riskbeteenden.
- Drogbruk samvarierar starkt med kriminalitet, skolk och oskyddad sex men varierar kraftigt mellan olika skolor.
- Den genomsnittliga debutåldern för alkohol och tobak sker mellan 12 och 14 år, för narkotika något senare.
- En klart övervägande andel elever säger att de fått information i skolan om olika drogers skadef effekter. Analysen ger dock inget klart besked om ANT-undervisningen påverkat elevernas drogbruk.

Norrmalms stadsdel, elever årskurs 9

- Norrmalm och övriga innerstaden är kraftigt överrepresenterat vad gäller var (geografiskt) elever uppger att de kan köpa (butik) och bli serverade alkohol på restaurang eller motsvarande.
- Andelen elever som uppger att de dricker vin eller sprit minst en gång/månad ligger bland de högsta i Stockholm tillsammans med elever från Östermalms stadsdel.

- Andelen elever som uppger att de bjuds på alkohol av sina föräldrar inom Norrmalm är en av de högsta i Stockholm. Skillnaderna mellan stadsdelarna inom innerstaden är dock liten.
- Ungefär en tredjedel av eleverna uppger att de dricker folköl varje månad vilket ligger över genomsnittet för staden.

Norrmalms stadsdel, gymnasieelever

- Elever inom Norrmalm, övriga innerstaden och Bromma uppger i högre grad än i andra stadsdelar att de regelbundet dricker alkohol. Samma områden är över-representerade vad gäller storkonsumtion av alkohol minst en gång per månad.
- Andelen pojkar som uppger att de någon gång använt narkotika är 35 % och ligger över genomsnittet för staden. För flickorna är andelen 23 %.
- Andelen elever som uppger att de använt narkotika den senaste månaden är 7 %.

Besöksfrekvens Maria Ungdomsmottagning

Maria Ungdomsmottagning tar emot ungdomar från hela Stockholm. Antalet besök till deras öppenvård har ökat med 25 % under de tre senaste åren till 6.184 besökstillfällen år 2001. Antalet individer ökade med 21 % till 1.490 besökare 2001 under samma period. (Uppgifter från CADP)

Kommentar: Detta är en anmärkningsvärd stor ökning på tre år. En del av ökningen anses bero på ökad användning av droger, men om det motsvarar en lika stor ökning av användningen av droger går inte att avgöra.

En del av ökningen kan bero på att föräldrar i högre grad tar med sina barn till mottagningen. 60 % av besökarna kommer tillsammans med sina föräldrar vilket är fler än tidigare och kan i sammanhanget ses som en positiv utveckling.

Bilaga 4

Källhänvisningar

- 1) SOU 2000:126. *Vägvalet. Den narkotikapolitiska utmaningen*. Slutbetänkande av Narkotikakommissionen. Fritzes bokhandel.
- 2) FoU-rapport 2001:2. *Stockholmungdomars drog- och riskbeteende. Resultat från fyra drogvaneundersökningar mellan 1993 och 2000*. Socialtjänstförvaltningen, Forsknings- och utvecklingsenheten.
- 3) FoU-rapport 2002:1. *Femteklassares kunskap, attityd och erfarenhet av tobak, alkohol och andra droger*. Socialtjänstförvaltningen, Forsknings- och utvecklingsenheten.
- 4) FoU-rapport 1999:15. *Hur fungerar drogförebyggande ungdomsarbete? En utvärdering av ungdomsprojektet – en del i Stockholm stads drog- och alkoholpolitiska strategi*. Socialtjänstförvaltningen, Forsknings- och utvecklingsenheten.
- 5) *En alkohol- och drogpolitisk strategi för Stockholms stad* (dnr 702/95). 1995 års beslut i Kommunfullmäktige.
- 6) *Elevers drogvänor 2000 och 2002*. Drogvaneundersökningar av USK, Utvecklings- och statistikkontoret Stockholm stad. Finns även hos stadsdelarnas samordnare.
- 7) *Barnrapporten*. Kunskapsbaserat folkhälsoarbete för barn och ungdomar i Stockholms Län. Centrum för barn- och ungdomshälsa, Samhällsmedicin, Stockholms Läns Landsting.
- 8) *Nationella kvalitetsgranskningar. Undervisningen om tobak, alkohol och andra droger*. Skolverket (dnr 99:208).
- 9) *Man vet inte var trappstegen är i livet*. Skolverket.
- 10) *Ungdomar och alkohol. Fokusgrupper med ungdomar i årskurs 9*. Landstinget i Stockholm, Samhällsmedicin, Centrum för Alkohol- och Drogprevention.
- 11) *Konventionen om barnets rättigheter*. Regeringskansliet, Utrikesdepartementet.
- 12) *Alla föräldrar kan – hemmets läroplan*. Pedagogiska Institutionen, Stockholms Universitet.
- 13) CAN i Stockholm. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.